

Центр ім. М. К. Реріха; центр інноваційної педагогіки та психології Хмельницького національного університету, 2011. – 196 с.

2. Гончаров В.Л. Домашнє насильство: як захистити дитину/Володимир Гончаров, олексій Мурашкевич. – К.:Шк.світ, 2009. – 120 с.- (Бібліотека «Шкільного світу»).

3. Усвідомлене батьківство як умова повноцінного розвитку дитини: Метод. Матеріали для тренінгу [Текст] / Авт.-упор. Безпалько О.В., Лях В.В., Молочний Т.П., Цюман Т.М.; за заг. ред. Лактіонової Г.М. – К., 2003.

Заречна В.Л.,

асистент вчителя

Красилівської ЗОШ I-III ступенів №1

Красилівської міської ради

Хмельницької області

Підтримка батьків, що виховують дитину з ООП, як одна з умов здійснення успішної інклюзії

У даній статті описано реалізація індивідуального підходу в роботі з батьками, які виховують дитину з особливими освітніми потребами. Форми роботи та зміст заходів підтримки родинам дітей з особливими освітніми потребами. Основні проблеми та переживання батьків та їхнього активного залучення до освітнього процесу. Співпраця батьків та вчителів, що призводить до гармонійного розвитку дитини.

Ключові слова: інклюзивна освіта, діти з особливими освітніми потребами, родина, підтримка батьків, педагогі, компетентність.

За словами Л.Хей, «... *найкраще, що ми можемо дати нашим дітям - це навчити їх любити себе*»,

Ж.Жубера, «... *дітям потрібні не повчання, а приклади*»,

С.Смайлс «... *краща школа дисципліни є сім'я*».

На сьогодні сім'я відіграє визначальну роль не лише у формуванні особистості дитини, а й суспільства в цілому. Сім'я разом зі школою створює той найважливіший комплекс факторів і умов виховного середовища, який визначає ефективність всього освітнього процесу. Школа має продовжувати родинно-сімейне виховання, працювати в тісному контакті з батьками, налагоджувати взаємозв'язок між школою і родиною, бо це - основа, передумова підвищення активності навчання та виховання. Родини дітей з особливими освітніми потребами відповідальні за них упродовж усього життя. Тому одне з найважливіших завдань – допомогти батькам повірити в себе, у власні сили, щоб вони могли подолати всі проблеми. До кожної родини слід знайти індивідуальний підхід, оскільки в кожній є свої потреби, можливості та пріоритети, одні потребують більшої підтримки, інші – меншої. Саме завдяки підтримці школи батьки отримують необхідний досвід і стають менш залежними від фахівців, коли приймають рішення стосовно догляду за дітьми з особливими потребами та визначення їхнього майбутнього. Освітні програми можуть впливати і на поведінку батьків, змінювати їхні сподівання щодо своїх дітей[9; с.140].

Форми роботи з батьками. *Індивідуальні:* а) відвідування сім'ї; б) запрошення до школи; в) індивідуальна педагогічна допомога; д) листування з батьками; е) дні відкритих дверей. *Групові:* а) зібрання батьківського активу; б) групові бесіди; в) групові консультації; г) батьківські консилиуми. *Колективні:* а) загальношкільні збори; б) класні батьківські збори; в) збори-концерти; г) конференції з обміну досвідом; д) педагогічний

всеобуч «Батьківська академія». *Традиційні методи і прийоми роботи з батьками*: а) спостереження; б) бесіди; в) анкетування; г) учнівські твори-роздуми.

Важливо, щоб у школі були передбачені різні види спілкування та взаємодії між родинами і педагогами. Скажімо, хтось із батьків хоче спілкуватися в письмовій формі, іншим потрібні особисті зустрічі. Поступово сім'ї набувають певного педагогічного досвіду, унаслідок чого поліпшуються знання та вміння, підвищується їхня самоповага. Якщо працівники школи не спілкуються з батьками і приймають рішення замість них, батьки почуваються малокомпетентними і гірше контролюють ситуацію. Більшість родин ділиться з педагогами інформацією особистого характеру, що дає змогу вчителям з'ясувати, у чому їм потрібна допомога. Якщо родини заперечують необхідність особливої уваги до їхньої дитини, школа наполегливо та послідовно заохочує їх до участі в педагогічному процесі. У цьому випадку слід надавати інформацію фактичного характеру й уникати конкретних оцінок і висновків.

Запорукою добрих стосунків у сім'ї є повага, некритичне ставлення і співчуття[9; с.141-142].

Діти здобувають освіту, виховуються і навчаються не лише в школі. Їх розвиток продовжується і поза стінами школи і насамперед – у сім'ї. **Сім'я** – один із головних виховних інститутів, значення якого у формуванні особистості дитини важко переоцінити. Лише в сім'ї, під керівництвом та з допомогою батьків дитина пізнає навколишній світ у всіх його складностях і багатограних проявах, тут проходить її громадське становлення, формується світогляд та естетичні смаки[3].

Взаємовідносини школи і сім'ї мають довготривалу історію. Як будь-яка історія починається з перших кроків, а будь-яка будівля – з фундаменту, так і становлення людської особистості бере початок у сім'ї. Значення батьків в розвитку особистості дитини переоцінити неможливо, адже батьки складають перше оточення дитини, в якому вона здобуває важливий життєвий досвід, знання про себе і пізнає навколишній світ; тут проходить її громадянське становлення, формується світогляд. Єдність сім'ї і школи відіграє важливу роль у вирішенні завдань всебічного розвитку та виховання школяра.

Родини дітей з особливими освітніми потребами відповідальні за них упродовж усього життя. Тому одне з найважливіших завдань – допомогти батькам повірити в себе, у власні сили, щоб вони могли подолати всі проблеми. До кожної родини слід знайти індивідуальний підхід, оскільки в кожної є свої потреби, можливості та пріоритети, одні потребують більшої підтримки, інші – меншої. Саме завдяки підтримці школи батьки отримують необхідний досвід і стають менш залежними від фахівців, коли приймають рішення стосовно догляду за дітьми з особливими потребами та визначення їхнього майбутнього. Освітні програми можуть впливати і на поведінку батьків, змінювати їхні сподівання щодо своїх дітей[2; с.41].

Найбільше батьки зможуть допомогти дитині, коли розумітимуть та цінуватимуть її сильні сторони та особливі потреби. Дитина стає більш впевненою і спокійною, коли розуміє свою особливість та значимість. Залежно від міри розуміння дитини батьками, необхідно шукати способи, які допоможуть їй усвідомити та працювати з унікальними сильними сторонами й освітніми потребами. Після того, як сім'я вперше дізналася, що у дитини є особливі потреби, їй знадобиться час для адаптації. Дитині також може бути нелегко в цей період. Необхідно підбадьорювати її, більше звертати увагу на її сильні сторони – це допоможе сформувати рівновагу зі щойно виявленими проблемами. Здібності є в усіх дітей, їх потрібно лише виявити і розвивати. Батьки мають бути готові допомагати дитині, однак, за найменшої можливості необхідно посилювати її незалежність. Підбадьорювати та заохочувати дитину, щоб виховати у неї самовпевненість[6; с.16].

Хвалити необхідно завжди за конкретну дію, бути красномовними: «Ти дуже добре зробив ...», «Я бачу, що ти набагато краще вчишся, коли ...», «Я помітив покращення в ...», «Хочеш, попрацюємо разом над ...», «Я дуже ціную твою значну роботу та зусилля, витрачені на ...», «Чим я можу тобі допомогти...», «Я бачу, ти добре попрацював над ...», «Дякую, що ти ретельно виконав завдання...»[1; с.6].

Як заохочувати дитину до впевненості та самостійності:

- скласти список усіх сильних сторін і потреб своєї дитини та часто користуватися ними;
- якщо можливо, допомагати дитині висловлювати свої думки. Для зразка висловлювати перед нею свої думки вголос;
- наголошувати на позитивне: визначати, підтримувати та формувати сильні сторони дитини. Створювати ситуації, де ці сильні сторони можуть якнайкраще виявлятися. Визнання та похвала від інших утворюють міцне підґрунтя для навчання нових і незнайомих навичок чи виконання завдань. Необхідно уникати порівнянь дитини з іншими дітьми, оскільки це нівелює унікальність кожної особи;
- надавати дитині можливості навчитися нового – займатися спортом чи рукоділлям. Дітям потрібно відчувати, що вони щось вміють або знають, як робити;
- створювати для своєї дитини та підтримувати ситуації, в яких вона відчуватиме задоволення від допомоги іншим;
- сформулювати стабільні зразки суспільної поведінки. Вони допоможуть дітям почуватися більш захищеними і краще вирішувати низку соціальних проблем;
- вдома необхідно прищеплювати своїй дитині позицію «я можу», щоб вона впевнено випробовувала нові навички. Коли дитині не вдається досягати успіху, потрібно намагатися виробити в неї ставлення до цього як до навчання, а не як до поразок. Запитувати: «І чого ти навчився?» або «Що ти зробиш інакше наступного разу?».

Навчати дитину навичок прийняття рішень.

Впевненість приходить тоді, коли дитина має навички вирішення проблем для прийняття правильних життєвих рішень. Дітям потрібен набір навичок, які б допомагали приймати рішення у мінливих умовах. Щоб допомогти своїй дитині вирішувати проблеми, потрібно застосовувати просту модель їх вирішення, зразок якої надається далі.

- Використовуйте стратегію заспокоєння – перед прийняттям рішення порухавши до десяти або поговоріть самі з собою.
- Визначте проблему. Нехай ваша дитина висловить існуючу проблему своїми словами. Можливо, вам треба поставити їй запитання, щоб допомогти у цьому.
- Сформулюйте можливі шляхи вирішення. Не критикуйте жодну ідею.
- Звузьте варіанти, відкинувши ті з них, які будуть незручними або непосильними для вашої дитини.
- Зважте всі «за» та «проти» тих варіантів, що залишилися, а потім виберіть найкращий з них. Запитайте: «Що буде, якщо ти спробуєш ось так?».
- Обговоріть, що слід робити для втілення цього рішення і як діяти в разі виникнення проблем.
- Після прийняття рішення дійте.
- Оцініть це рішення. Наскільки вдалим було прийняте рішення? Що наступного разу можна зробити по-іншому? Чого ви навчилися? Моделюйте навички вирішення проблем своєї дитини.
- Обговоріть шляхи співпраці та активної роботи з партнерами для пошуку взаємовигідних рішень.

Формувати комунікативні навички.

Покращення комунікативних навичок дитини підвищує її шанси стати впевненою, незалежною та успішною дорослою людиною. Ефективні комунікативні навички дають змогу дітям висловлювати свої потреби та побажання, розвивати соціальні стосунки[5; с.62].

Стимулювати дружні стосунки.

Дітям з особливими потребами можуть знадобитися підтримка та заохочення для налагодження дружніх стосунків. Взаємодіючи з іншими людьми, діти вчаться вирішувати свої власні конфлікти, розуміти суспільні рамки, здобувати повагу інших і розвивати чуттєвість до унікальних потреб інших людей[7; с.111].

Які ж основні умови успішного виховання дітей з особливими потребами?

1. Важливо створити у сім'ї здоровий мікроклімат, правильну тональність і загальну спрямованість.

Головне, щоб сім'я була дружна, цілеспрямована, радісна, де пануватиме атмосфера взаємодопомоги, щирості, тепла, справжньої турботи.

2. Довіряти дитині та надавати можливість діяти самостійно.

Довіра сприяє самовихованню дитини, її самовдосконаленню. Відверті, довірливі стосунки між батьками й дітьми роблять мікроклімат у сім'ї благополучним.

3. Виховувати поважне ставлення дітей до найстарших членів родини – бабусі й дідуся.

4. Узгодження і єдність усіх сімейних вимог.

Головне правило: *ні за яких обставин не допускайте в сім'ї різних дій, неузгоджених впливів.*

Дотримуючись основних умов виховання дітей, батьки можуть використати такі правила:

1. Незважаючи на інвалідність дитини, потрібно ставитися до неї як до дитини з особливими потребами, яка потребує спеціального навчання, виховання та догляду.

2. Використовуючи спеціальні рекомендації, поради та інструкції дефектолога, психолога, реабілітолога, логопеда поступово і цілеспрямовано: навчати дитину різних способів спілкування; основних правил поведінки; розвивати навички самообслуговування; формувати вміння, що допоможуть подолати стреси; виявляти і розвивати творчі здібності дитини; розвивати зорове, слухове, тактильне сприйняття за допомогою гри.

3. Необхідно створити у сім'ї середовище емоційної безпеки: виховувати дитину в атмосфері любові, поваги та добра; дотримувати постійного режиму дня; позбавитися усіх чинників, що можуть спричинити у дитини страх чи негативну емоційну реакцію.

4. Відвідувати групи підтримки і взаємодопомоги, де можна полегшити почуття ізоляції, емоційну тривогу, ділитися як своїми успіхами так і проблемами.

5. Виховуючи дитину з особливими потребами, треба навчитися: поважати свою дитину; сприймати її такою, як вона є; дозволяти їй бути собою; хвалити і заохочувати до пізнання нового; стимулювати до дії через гру; розмовляти з дитиною, слухати її, спостерігати за нею; підкреслювати її сильні властивості; впливати на дитину проханням – це найефективніший спосіб давати їй інструкції.

Виховання та розвиток кожної дитини відбувається за певних умов і під впливом інших осіб. Кожному, хто виховує дітей з особливими потребами, завжди треба пам'ятати слова великого вченого І.Павлова: «...ніщо не залишається непорушним, а все завжди може змінитися на краще. Аби тільки були створені відповідні умови».

Правильно організовувати повсякденне життя дитини

Дитина із особливими потребами потребує постійної батьківської підтримки. Підпорядкувати таку дитину загальноприйнятим правилам поведінки в суспільстві неможливо, тому треба навчитися взаємодіяти і спілкуватися з нею[4; с.90].

Обов'язково потрібно забезпечувати дитині чіткий розпорядок дня. Скласти (краще разом з дитиною) детальний розклад, що включатиме: сон, прийом їжі, прогулянку, гру, заняття і звичайні домашні обов'язки. Намагатися дотримуватися цього розкладу, незважаючи на бажання дитини постійно від нього відхилятися.

Разом з дитиною визначити систему заохочень і покарань за хорошу і погану поведінку. Домовитися з дитиною про правила її поведінки вдома. Просити дитину вголос промовляти ці правила.

У взаєминах з дитиною не допускайте «вседозволеності», інакше дитина буде маніпулювати Вами. Чітко визначати і обговорювати з дитиною, що можна, а що не можна робити вдома.

Не відгороджувати дитину від обов'язків і проблем. Вирішувати всі справи разом з нею.

Дитина повинна знати і бачити, що кожний член родини має певні обов'язки перед родиною, виконує певні доручення. Про це потрібно розказувати дитині та залучати її до виконання елементарних доручень: спочатку під керівництвом дорослого класти іграшки на місце, поливати кімнатні рослини, годувати домашніх тварин (кішку, рибку та ін.), прибирати посуд зі столу після їжі, розкладати ложки, ставити чашки. Дитина має брати посильну участь у прибиранні помешкання, спостерігати за підготовчими роботами до приготування сніданку, обіду, вечері.

Необхідно давати інформацію дитині про продукти харчування, як називаються, хто, як і що виробляє, звідки що береться: овочі вирощують, фрукти – яблука, груші та ін. ростуть на деревах, що можна придбати у магазині (хліб, ковбаси, сир, цукерки та ін.).

Не вдаватися до фізичного покарання. Стосунки з дитиною повинні – ґрунтуватися на довірі, а не викликати страх. Дитина завжди повинна відчувати від батьків допомогу і підтримку. Спільно вирішувати труднощі, які виникають у дитини в процесі спілкування.

Бути послідовними і постійними.

Намагатися завжди вести розмову спокійно і повільно.

Не боятися в чомусь відмовити дитині, якщо вважаєте її вимоги надмірними.

Намагатися уникати постійних заборон і окриків – «перестань», «не смій», «не можна» і так далі.

Оскільки точно невідомо, скільки часу буде тривати карантин, не давати дитині всі іграшки відразу. Давати одну-дві – і нехай нагромаджується вдосталь, тоді можна дати іншу.

Частіше потрібно розмовляти з дитиною. Пам'ятати, що ні телевізор, ні радіо не замінять їй батьків[10; с.48-50].

Поради дбайливим батькам

1. Живіть разом з дітьми, а не за них і не для них.
2. Давайте дитині можливість побути наодинці.
3. Не будьте нав'язливими, але і не ігноруйте потребу дитини в піклуванні.
4. Розвивайте в сім'ї культуру прохання. Де прохання – там і вибір, навчання самостійності.
5. Навчіть дитину доцільно використовувати свій час.
6. Дозвольте дитині нести відповідальність за свої вчинки, признавайте за нею право на помилку.
7. Світ багатогранний, але навчайте дитину, щоб пам'ятала: все на світі або чесно, або нечесно; все на світі або добро або зло; все на світі або красиво, або некрасиво.

8. Не плутати! Не шукати середину! Вибирати чесно, добре та красиве.

Поради батькам дітей з особливими освітніми потребами

1. Ніколи не жалійте дитину через те, що вона не така, як усі.
2. Даруйте дитині свою любов та увагу, однак не забувайте про інших членів родини, котрі її теж потребують.

3. Не дивлячись ні на що, зберігайте позитивне ставлення і уявлення про свою дитину.
4. Організуйте свій побут так, щоб ніхто в сім'ї не відчував себе «жертвою», відмовляючись від свого особистого життя.
5. Не відгороджуйте дитину від обов'язків і проблем. Вирішуйте всі справи разом з нею.
6. Слідкуйте за своєю зовнішністю. Дитина повинна гордитися вами.
7. Не бійтеся в чомусь відмовити дитині, якщо вважаєте її вимоги надмірними.
8. Частіше розмовляйте з дитиною. Пам'ятайте, що ні телевізор, ні радіо не замінять їй вас.
9. Не обмежуйте дитину в спілкуванні з ровесниками.
10. Частіше звертайтеся за порадами до педагогів та психологів.
11. Звертайтеся до родин, у яких є діти. Передавайте свій досвід і переймайте чужий.
12. Пам'ятайте, що дитина коли-небудь подорослішає і їй доведеться жити самостійно. Готуйте її до самостійного життя. Говоріть з нею про майбутнє.

Батькам корисно знати...

1. Не поспішайте задовольняти бажання дитини.
2. Не намагайтеся виконувати за сина чи доньку будь-яку справу.
3. Давайте дитині постійні доручення, стежте за їх виконанням.
4. Навчіться вислуховувати свою дитину, бути терплячими, не поспішайте закінчувати за неї фрази, не перебивайте не підганяйте.
5. Не нав'язуйте дитині своєї волі, краще аргументовано доведіть, що так буде краще.
6. Привчайте дитину до аргументації своїх вчинків: пропонуйте їй щоразу замислитися над тим, що вона хоче робити або що робить.
7. Спонукайте дитину пізнавати довкілля.
8. Створіть навколо маляти безпечні умови його перебування та пізнання.
9. Пояснюйте дитині зрозумілою мовою, але без сюсюкання та зайвого спрощення, призначення та корисність різних речей, правила користування ними.
10. Вчасно привчайте дитину до самообслуговування: щоб не викликати протидії вашим домаганням, продумайте ігрові форми, зацікавлюйте, заохочуйте гарними словами, авансуйте її зусилля.
11. З найменшого віку привчайте шанувати й любити своїх батьків, бабусь й дідусів, братиків та сестричок; не допускайте їх самоствердження за рахунок інших.
12. Поважайте свою дитину не принижуйте її гідність брутальними словами, глузуванням з її незграбності та неумілості, фізичними покараннями.

Пам'ятайте: прикладом для дитини є її батьки.

Любіть дитину не сліпою, а мудрою любов'ю, яка допоможе їй вирости гарною людиною, вдячною Вам і здатною до самореалізації в різних життєвих умовах[8; с.85-99].

Отже, **батьківська любов** – джерело і гармонія емоційного благополуччя дитини, її психологічного та інтелектуального розвитку. Сприятливий психологічний клімат сім'ї – основа позитивного розвитку дитини. Батькам потрібна реальна допомога і підтримка, щоб вивести дитину із замкнутого простору залучити до повноцінного життя.

Список використаних джерел та літератури

1. Батьківські збори / Т. В. Виноградова. – Х.: Вид. група «Основа», 2006. – с. 237.
2. Дворук О. І. Процес виховання очима дитини / О. І. Дворук; Відп. ред. Г. В. Луценко // Педагогіка та конкретні методики. – Черкаси: «Родзинка», 2006. – С. 109.

3. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). – К.: Радуга, 1994. – с. 62.
4. Доукина Е.М. Взаимодействие школы и семьи в формировании нравственных основ поведения младших школьников. – К.: Институт педагогіки АПН України 1993. – 152с.
5. За матеріалами Путівника для батьків дітей з особливими освітніми потребами: Навчально-методичний посібник у 9 книгах / За заг. ред. Колупаєвої А.А. – К., 201с.
6. Оржеховська В.М. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології і моделі. – Х.: Видавництво «Точка», 2007. – 192 с.
7. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: Навчально-методичний посібник у 9 книгах/ Заг.ред. А. А. Колупаєва – 201с.
8. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В. О. Сухомлинський - К. : Радянська школа. - 1978. - 263 с.
9. Учні початкових класів із особливими освітніми потребами: Навчально-методичний посібник / (Л. І. Прохоренко, О. О. Бабяк, В. В. Засенко, Н. А. Ярмола). – Харків : Вид-во «Ранок», 2020. – 160с.
10. Цуркан Л. Форми роботи з батьками / Людвіга Цуркан // Директор школи. – 2010. - №5. – С.56-59.

Захар'єва Л.Й.,
музичний керівник
Дунаєвецького ЗДО №4 «Теремок»

Музична педагогіка Карла Орфа

*“Музика-необхідний душевний атрибут людського існування”
Арістотель.*

У статті розкрито особливості формування музичних здібностей дошкільників за методикою Карла Орфа та поради щодо музичного виховання дітей у сучасних дошкільних навчальних закладах.

Ключові слова: музичні інструменти, спів, рух, гра, ритміка, сенсорні відчуття, музичні іграшки.

Час не стоїть на місці, все змінюється. Сучасна педагогіка не є виключенням. Все більше і більше в українській педагогіці розвивається та застосовується музична система німецького композитора Карла Орфа.

Карл Орф - видатний німецький педагог, музикант, композитор (1895-1982), який розробив систему музичного виховання дітей, засновану на розвитку дитячої творчості. Створюючи свою музично-педагогічну концепцію, Карл Орф адресував її, перш за все, педагогам, що працюють з дітьми у сфері музичного виховання. Система Карла Орфа побудована на синтезі різних видів діяльності (спів, рух, гра на музичних інструментах).

Основна мета системи Карла Орфа полягає у тому, щоб закласти міцний фундамент музичальності дитини, розвинути ритмічне відчуття та музичний слух і допомогти дітям емоційно переживати й розуміти музику, вільно в ній орієнтуватися і творити. «Зусиллями Орфа і його співробітників створена концепція відродження природної музичальності людини, віднайдені раціональні організаційні форми для реалізації цієї концепції, відкриті та вдосконалені всі необхідні засоби втілення задуму», – пише О. Леонтьєва [4].

У всьому світі Орфа поважають, як композитора, який запропонував практичну і здійсненну модель музикування дітей. Вся «теорія» концепції зафіксована в нотах – партитурах пісень, ігор,